

THINKING HAT

From the editor...

THINKING HAT ฉบับที่แล้วได้รับการตอบรับอย่างอบอุ่นจากท่านผู้อ่าน ฉบับนี้ กองบรรณาธิการจึงตั้งใจเต็มที่ที่จะสรรหาเรื่องราวมาเล่าสู่กันฟัง เรามีความคืบหน้าของกระบวนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์รายภูมิภาค ซึ่งได้เข้าสู่โค้งสุดท้าย และมีข่าวเรื่องการประชุมเอกอัครราชทูตและกงสุลใหญ่ประจำภูมิภาคอาเซียน และการประชุมเอกอัครราชทูตและกงสุลใหญ่ประจำภูมิภาคอาเซียนร่วมกับผู้ว่าราชการจังหวัด ซึ่งจะจัดขึ้นระหว่างวันที่ ๑๔-๑๗ กรกฎาคม ศกนี้ นอกจากนี้ ยังมีรายงานจากการเข้าร่วมการประชุม 27TH ASIA-PACIFIC ROUNDTABLE ที่มาเลเซีย ระหว่าง ๓-๕ มิถุนายน ซึ่งมีผู้เข้าร่วมระดับรัฐมนตรีจากเอเชีย-แปซิฟิก และมาทำความเข้าใจกับกระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่นผ่านสายตาของข้าราชการน้องใหม่ของกระทรวงการต่างประเทศ BOOK REVIEW ฉบับนี้ เรามุ่งใจนำเสนอการ์ตูนญี่ปุ่นสุดเก๋ด้านการทูต แล้วพบกันฉบับหน้าค่ะ

กองบรรณาธิการ

In this hat

ผลการประชุมเชิงปฏิบัติการ
เพื่อจัดทำแผนยุทธศาสตร์
รายภูมิภาค ... หน้า ๒

การประชุมเอกอัครราชทูต
และกงสุลใหญ่ประจำภูมิภาค
อาเซียน และการประชุม
เอกอัครราชทูตและกงสุลใหญ่
ประจำภูมิภาคอาเซียนร่วมกับ
ผู้ว่าราชการจังหวัด:
ก้าวใหม่ของการทำงานแบบ
บูรณาการ ... หน้า ๔

กำหนดยุทธศาสตร์เอเชีย
ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง
... หน้า ๕

Book Review : ยอดเซฟ
ครัวท่านทูต ... หน้า ๘

แนะนำกระทรวงการต่าง
ประเทศและนโยบายต่าง
ประเทศของญี่ปุ่น
... หน้า ๙

ผลการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อจัดทำแผนยุทธศาสตร์รายภูมิภาค

ชลทิพา วิญญูนาวรรณ

สืบเนื่องจากที่ได้นำเสนอข่าวการจัดทบทวนแผนยุทธศาสตร์รายภูมิภาคเมื่อฉบับที่แล้ว ฉบับนี้เราขอเสนอความคืบหน้าอย่างต่อเนื่อง โดยในช่วงเดือนเมษายนที่ผ่านมา กระทรวงการต่างประเทศได้เชิญผู้แทนจากทุกภาคส่วน ทั้งส่วนราชการ ภาคเอกชน นักวิชาการ และสื่อ มาร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และให้ข้อคิดเห็นต่อร่างแผนยุทธศาสตร์รายภูมิภาคทั้ง ๙ ภูมิภาค เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมและบูรณาการของภาคส่วนต่าง ๆ ได้แก่ (๑) ภูมิภาคเอเชียตะวันออก (๒) ภูมิภาคอเมริกาเหนือ (๓) ภูมิภาคลาตินอเมริกา (๔) ภูมิภาคแปซิฟิกใต้ (๕) ภูมิภาคยุโรป (๖) ภูมิภาคเอเชียใต้ (๗) ภูมิภาคตะวันออกกลาง (๘) ภูมิภาคแอฟริกา และ (๙) ภูมิภาคเอเชียกลาง

ผู้เข้าร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการดังกล่าว ได้ร่วมหารือ และแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น ตลอดจนให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์กันอย่างกว้างขวางเรื่องสภาพแวดล้อมทางยุทธศาสตร์ การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในภูมิภาค การปรับบทบาทของไทย การกำหนดยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านการเมือง และความมั่นคง เศรษฐกิจ การค้าและการลงทุน การศึกษา วิชาการ วัฒนธรรม ความสัมพันธ์ระดับประชาชน วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี พลังงานและนวัตกรรม การส่งเสริมภาพลักษณ์ของไทย ความร่วมมือเพื่อการพัฒนา และการเชื่อมโยงระดับภูมิภาค

ก่อนอื่น คงต้องกล่าวถึงบริบทของโลกที่ทำให้ไทยต้องปรับตัว ได้แก่ ผลกระทบจากกระแสโลกาภิวัตน์ ที่ทำให้การเคลื่อนย้ายสินค้า เงินทุน คน และข้อมูลข่าวสารเป็นไปอย่างเสรีและไร้พรมแดน เศรษฐกิจโลกขยายตัวอย่างมาก เกิดตลาดใหม่ ๆ และปัญหาข้ามชาติหรือภัยความมั่นคงรูปแบบใหม่ การเปลี่ยนแปลงชั่วคราวโลกหลังเหตุการณ์ 9/11 และวิกฤตเศรษฐกิจที่สะท้อนว่า สหรัฐฯ ไม่สามารถแบกรับภาระหรือขับเคลื่อนเศรษฐกิจโลกได้เพียงลำพังอีกต่อไป เนื่องจากมีชั่วคราวอื่น ๆ อีกด้วย เช่น จีน ญี่ปุ่น สหภาพยุโรป รัสเซีย อินเดีย บราซิล ความสนใจที่มุ่งสู่ภูมิภาคเอเชีย โดยเฉพาะหลังวิกฤตเศรษฐกิจโลกทั้งในสหรัฐฯ ยุโรป และจีน ทำให้ประเทศตะวันตกหันมาให้ความสำคัญกับภูมิภาคเอเชียมากขึ้นในฐานะหัวใจการขับเคลื่อนเศรษฐกิจโลก ตลอดจน

อาเซียน ในฐานะตลาดใหญ่ที่มีประชากรมากกว่า ๖๐๐ ล้านคน และไทย ซึ่งตั้งอยู่ศูนย์กลางของอนุภูมิภาคและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงอนุภูมิภาคและอาเซียน ตลอดจนนโยบายกลับคืนสู่ภูมิภาคเอเชียของสหรัฐฯ เพื่อรักษาอิทธิพลของสหรัฐฯ ในภูมิภาคและคานอำนาจกับจีน และการเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วของจีน จนทำให้หลายฝ่ายเกรงว่าจีนจะกลายเป็นภัยคุกคามต่อภูมิภาคและโลก

สาระสำคัญของแผนยุทธศาสตร์รายภูมิภาคในภาพรวม

ได้แก่

- ▶ การมีประชาชนเป็นศูนย์กลางในการกำหนดยุทธศาสตร์และกลยุทธ์
- ▶ การใช้ soft power เพื่อเข้าถึงมิตรประเทศในระดับประชาชนต่อประชาชน โดยเน้นการเป็นประเทศผู้ให้ หรือประเทศหุ้นส่วนที่มีความเท่าเทียมกัน
- ▶ การเสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดีและเรียกคืนความเชื่อมั่นของต่างชาติ เพื่อนำไปสู่โอกาสทางเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน การท่องเที่ยว และความร่วมมือใหม่ ๆ
- ▶ การขับเคลื่อนบทบาทของไทยและอาเซียน โดยเน้นความเข้มแข็งเป็นหนึ่งเดียวกันของอาเซียน
- ▶ การแสดงท่าทีและจุดยืนต่อประเด็นสำคัญต่าง ๆ ในเวทีระหว่างประเทศอย่างชัดเจน และการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาข้ามชาติร่วมกัน
- ▶ การแสวงหาตลาดใหม่ และนวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและส่งเสริมภาคธุรกิจของไทย เช่น การนำภาคธุรกิจเยือนต่างประเทศกับคณะทางการเพื่อสร้างเครือข่ายและจับคู่ทางธุรกิจ ตลอดจนเชื่อมโยงเทคโนโลยีและวิชาการกับการพาณิชย์ เพื่อให้เกิดโอกาสทางธุรกิจอย่างเป็นรูปธรรม
- ▶ การเสริมสร้างขีดความสามารถและมาตรฐานของภาพลักษณ์สินค้าไทยให้เป็นที่ยอมรับ เช่น การใช้ตรา Thai Select, Thailand Trust Mark รับรองสินค้าอาหารไทย
- ▶ การขอรับเสียงสนับสนุนในการสมัครรับเลือกตั้งตำแหน่งสมาชิกไม่ถาวรคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ (UNSC) วาระปี ๒๕๖๐-๒๕๖๑

สาระสำคัญของแผนยุทธศาสตร์แต่ละภูมิภาค

ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การเสริมสร้างความไว้เนื้อเชื่อใจเพื่อนำไปสู่ความมั่นคงและมั่นคงร่วมกัน แก้ไขปัญหาความร่วมมืออย่างสันติ ด้วยกลไกความร่วมมือที่มีอยู่ และใช้กลไกอาเซียนในการเสริมสร้างการพัฒนาและความมั่นคงของภูมิภาค

ภูมิภาคยุโรป การเสริมสร้างความเชื่อมั่นและใช้ประโยชน์จากนโยบาย “มั่งคั่งเอเชีย” ของยุโรป ยกกระดับความสัมพันธ์เป็นแบบหุ้นส่วนที่ทัดเทียมกัน และเสริมสร้างความร่วมมือด้านการศึกษาวิจัยเพื่อการพัฒนา รวมทั้งด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม เพื่อรับรองความรู้ที่เป็นเลิศ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของไทย

ภูมิภาคอเมริกาเหนือ การเสริมสร้างความเป็นหุ้นส่วนในระยะยาวเพื่อยกระดับความสัมพันธ์และความร่วมมือในทุกด้าน แสวงหาเทคโนโลยี นวัตกรรมและความเป็นเลิศ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของไทย และติดตามประเด็นการเมืองและกลไกการค้าใหม่ ๆ ที่ส่งผลต่อการค้า การลงทุน เพื่อรักษาผลประโยชน์ของไทย

ภูมิภาคแปซิฟิกใต้ การแสวงหาแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ เทคโนโลยี และนวัตกรรมใหม่ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของไทย ส่งเสริมความร่วมมือไตรภาคีและให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาเพื่อเพิ่มบทบาทของไทยและส่งเสริมภาคธุรกิจเพื่อแสวงหาโอกาสทางการค้าและตลาดใหม่ ๆ

ภูมิภาคลาตินอเมริกา การสร้างเครือข่ายข่าวกรองเพื่อการแก้ปัญหาข้ามชาติร่วมกัน เช่น การค้ายาเสพติด การค้าประเวณี การลักลอบค้ามนุษย์ แสวงหาแหล่งวัตถุดิบ เทคโนโลยี นวัตกรรม และตลาดใหม่ ตลอดจนลดอุปสรรคด้านภาษา ระยะเวลา การกระจายสินค้า และสร้างความคุ้นเคยและทัศนคติที่ดีของประชาชน

ภูมิภาคเอเชียใต้ การส่งเสริมการขยายตลาดเพื่อเพิ่มมูลค่าการค้า การลงทุน โดยเฉพาะอาหารฮาลาลจากไทย และเสริมสร้างการเชื่อมโยงด้านโลจิสติกส์เพื่อขยายการค้า การลงทุนระหว่างภูมิภาค ตลอดจนความร่วมมือใหม่ ๆ

ภูมิภาคตะวันออกกลาง การเสริมสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่งเสริมการขยายตลาดสินค้าและบริการ โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และแก้ไขปัญหาต้นทุนด้านการขนส่งสูง

ภูมิภาคแอฟริกา การส่งเสริมการสร้าง ความคุ้นเคย และเสริมสร้างพื้นฐานที่เอื้ออำนวยการค้าระหว่างกัน โดยเฉพาะเส้นทางคมนาคมขนส่ง และมีกฎระเบียบที่เป็นอุปสรรคทางการค้า โดยเน้นการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาและความช่วยเหลือทางวิชาการ เพื่อสร้างความคุ้นเคย ความไว้เนื้อเชื่อใจ และกระชับความสัมพันธ์ เพื่อขยายตลาดและโอกาสการค้า การลงทุนใหม่ ๆ

ภูมิภาคเอเชียกลาง การแสวงหาแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะด้านพลังงาน ส่งเสริมการสร้าง ความคุ้นเคย ลดอุปสรรคด้านภาษา ระยะเวลา การกระจายสินค้า และกฎระเบียบต่าง ๆ และเสริมสร้างความร่วมมือในด้านที่มีความเชี่ยวชาญ ได้แก่ วิทยาการความก้าวหน้าทางการแพทย์และการวิจัยเพื่อการพัฒนา

ภายหลังการประชุมเชิงปฏิบัติการครบทุกภูมิภาค กระทรวงการต่างประเทศได้จัดการประชุมคณะทำงานทบทวนและปรับปรุงแผนยุทธศาสตร์รายภูมิภาค เมื่อวันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๖ และกรมภูมิภาคต่างนำสาระสำคัญที่ได้จากการหารือกับภาคส่วนต่าง ๆ ไปปรับแก้แผนยุทธศาสตร์รายภูมิภาคแล้ว และกระทรวงการต่างประเทศจะเวียนแผนยุทธศาสตร์ที่ปรับแก้แล้ว ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ให้ความเห็นเพิ่มเติมอีกครั้งภายในเดือนกรกฎาคม ศกนี้ ก่อนนำแผนยุทธศาสตร์รายภูมิภาคเสนอต่อนายกรัฐมนตรีต่อไป

วิสัยทัศน์ (Vision) หมายถึง การรู้จักมองไปข้างหน้าอย่างกว้างขวาง ไกลและลึกซึ้งข้ามเหตุการณ์วันพรุ่งนี้ไปอีกนาน โดยตั้งเป้าหมายว่าอยากเห็นผลสำเร็จหรือกิจการใดบังเกิดขึ้นภายในเวลาเท่าใดแล้วมีการเตรียมความพร้อมทุกด้านรองรับเพื่อให้บังเกิดผลสำเร็จทันเวลาที่กำหนด

จากหนังสือ “เล่าเรื่องผู้นำ”
โดย ดร. วิษณุ เครืองาม

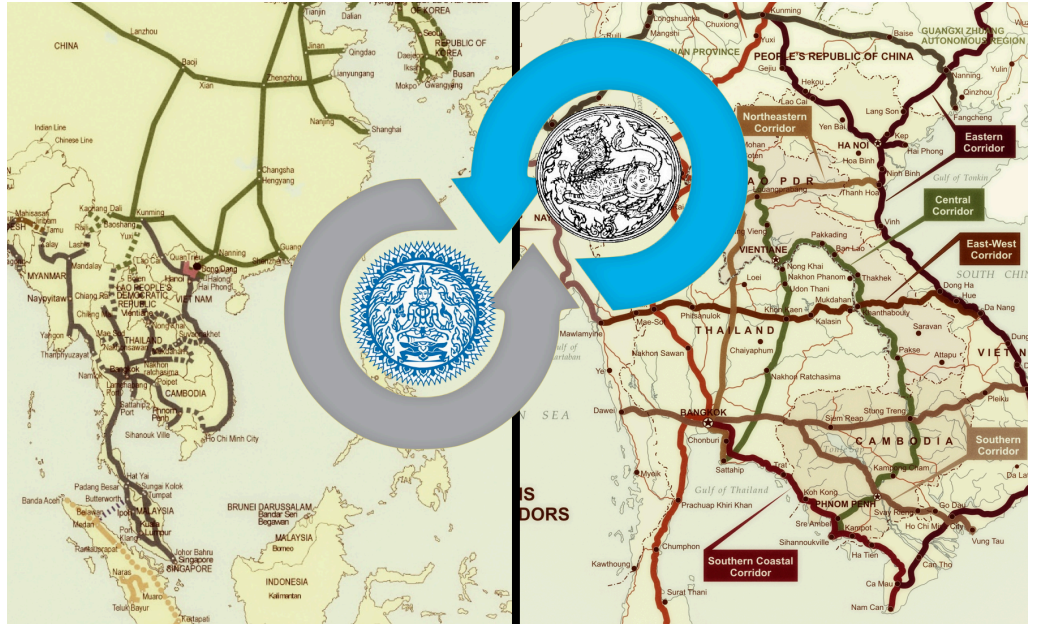
การประชุมเอกอัครราชทูตและกงสุลใหญ่ประจำภูมิภาคอาเซียน และการประชุมเอกอัครราชทูตและกงสุลใหญ่ประจำภูมิภาคอาเซียนร่วมกับผู้ว่าราชการจังหวัด : ก้าวใหม่ของการทำงานแบบบูรณาการ

วันดา อมตวิวัฒน์

ระหว่างวันที่ ๑๔-๑๕

กรกฎาคม ๒๕๕๖ กระทรวงการต่างประเทศจะจัดการประชุมเอกอัครราชทูตและกงสุลใหญ่ประจำภูมิภาคอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศและระหว่างวันที่ ๑๖-๑๗ กรกฎาคม ๒๕๕๖ กระทรวงการต่างประเทศจะเป็นเจ้าภาพร่วมกับกระทรวงมหาดไทยจัดการประชุมเอกอัครราชทูตและกงสุลใหญ่ประจำภูมิภาคอาเซียน ร่วมกับผู้ว่าราชการจังหวัดทั่วประเทศ ณ โรงแรม รามาการ์เด้นส์

วัตถุประสงค์ของการประชุมทั้งสอง คือ เพื่อให้เอกอัครราชทูต กงสุลใหญ่ และผู้ว่าราชการจังหวัดในฐานะผู้ขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ทวิภาคีของไทยในประเทศเพื่อนบ้านมีโอกาสร่วมกันทบทวนและกำหนดยุทธศาสตร์ของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคอาเซียนอย่างรอบด้าน มุ่งเน้นการทำงานเชิงรุกและต่อเนื่อง รวมถึงหารือถึงโอกาส ความท้าทาย และพิจารณาขยายความร่วมมือและสร้างความเชื่อมโยง (Connectivity) กับประเทศเพื่อนบ้าน ภายใต้บริบทการเป็นประชาคมอาเซียนในปี ๒๕๕๘ เพื่อช่วยส่งเสริมผลประโยชน์ขีดความสามารถ และบทบาทของไทยในอาเซียน นอกจากนี้ การประชุมร่วมระหว่างเอกอัครราชทูตและกงสุลใหญ่กับผู้ว่าราชการจังหวัดในครั้งนี้ ยังเป็นการต่อยอดจากการประชุมร่วมระหว่างเอกอัครราชทูตและกงสุลใหญ่ในประเทศเพื่อนบ้านกับผู้ว่าราชการจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีขึ้นเมื่อเดือนสิงหาคม ๒๕๕๕ ในระหว่างการประชุมเอกอัครราชทูตและกงสุลใหญ่ทั่วโลกประจำปี ๒๕๕๕ ด้วย

กิจกรรมสำคัญของการประชุมฯ ประกอบด้วย การบรรยายพิเศษ เรื่อง “สถานะเศรษฐกิจและการเงินของประเทศไทย” โดยผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย และเรื่อง “Thailand 2020: การพัฒนาความเชื่อมโยงกับบทบาทไทยในอาเซียน” โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม การหารือและแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นระหว่างเอกอัครราชทูต กงสุลใหญ่กับผู้ว่าราชการจังหวัด เกี่ยวกับประเด็นโอกาส ความท้าทาย ปัญหา/อุปสรรคในการ เตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ในปี ๒๕๕๘ รวมทั้งการบูรณาการการทำงานระหว่างกระทรวงการต่างประเทศกับกระทรวงมหาดไทย โดยเน้นการเชื่อมโยงมิติจังหวัดกับต่างประเทศ รวมทั้งการหารือกับผู้แทนภาคเอกชนเกี่ยวกับโอกาสและปัญหาของภาคเอกชนไทย ในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน และความคาดหวัง/ความต้องการของภาคเอกชนที่มีต่อการดำเนินงานของกระทรวงการต่างประเทศ และกระทรวงมหาดไทย นอกจากนี้ นายกรัฐมนตรีจะให้เกียรติกล่าวเปิดการประชุมเอกอัครราชทูตและกงสุลใหญ่อาเซียนกับผู้ว่าราชการจังหวัดทั่วประเทศในวันที่ ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๕๖ พร้อมทั้งมอบนโยบายการดำเนินงานและร่วมแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นกับเอกอัครราชทูต กงสุลใหญ่ และผู้ว่าราชการจังหวัดด้วย

กำหนดยุทธศาสตร์เอเชียท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง

กาญจนา ภัทรโชค

เมื่อวันที่ ๓-๕ มิ.ย. ๒๕๕๖ ผู้เขียนได้มีโอกาสไปเข้าร่วมการสัมมนา 27th Asia-Pacific Roundtable ที่สถาบัน ISIS-Malaysia จัดขึ้นที่โรงแรมฮิลตัน กรุงกัวลาลัมเปอร์ ในหัวข้อ Strategising Change in Asia ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับบริบทและสภาพการณ์ทางยุทธศาสตร์ของภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก มีผู้เข้าร่วมประมาณ ๕๐๐ คน จากแวดวงวิชาการ การทูต และเอกชน มีสาระที่น่าสนใจที่อยากจะหยิบยกมาเล่าสู่กันฟังโดยย่อ

๑. สิ่งท้าทายในภูมิภาค

นายกรัฐมนตรีมาเลเซีย ซึ่งให้เกียรติกล่าวเปิดงานได้ระบุสิ่งท้าทายสำหรับภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก ๓ ประการได้แก่

- ๑) **การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ** ซึ่งเชื่อมโยงกับประเด็นความมั่นคงด้านอาหาร
- ๒) **ปัญหาความเหลื่อมล้ำ** เอเชียเป็นที่ยากที่สุดของ ๒ ใน ๓ ของประชากรที่ยากจนที่สุดของโลก มาเลเซียต้องการเห็นเอเชียที่มั่งคั่งและมีเอกภาพ (a more prosperous and harmonious Asia) ส่งเสริม inclusive and sustainable growth และเห็นว่าประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจะสร้างโอกาสให้อีกมาก ทั้งนี้ มาเลเซียหวังที่จะบรรลุการเจรจา Trans-Pacific Partnership และ RCEP (Regional Comprehensive Economic Partnership)
- ๓) **ปัญหาข้อพิพาททางดินแดน/ ชาตินิยม/ ความขัดแย้ง** ซึ่งพื้นที่ที่อาจปะทุขึ้นมาได้ มี อาทิ คาบสมุทรเกาหลี แคว้นเมียร์จังหวัดชายแดนใต้ของไทย ทะเลจีนใต้

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอินโดนีเซีย

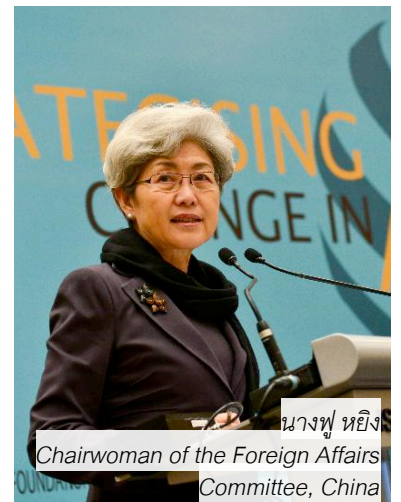
ให้ภาพอินโดนีเซียว่าเป็น a responsible, constructive, problem solving player เห็นว่า สิ่งท้าทายของภูมิภาค ได้แก่

- ๑) **การขาดความไว้วางใจ** (Trust deficit) ยกตัวอย่างคาบสมุทรเกาหลีว่าเป็นวงล้อของความไม่ไว้วางใจและความตึงเครียด
- ๒) **ปัญหาข้อพิพาททางดินแดน** (Territorial dispute) - ทะเลจีนใต้ ทะเลจีนตะวันออก อินเดีย-จีน
- ๓) **การบริหารความเปลี่ยนแปลง** (Managing change) - เสนอให้จัดทำ Indo-Pacific Security Treaty คล้ายกับ TAC (Treaty of Amity and Cooperation) ของอาเซียน แต่ขยายขอบเขตให้ครอบคลุมกว้างไกลขึ้น โดยในขั้นนี้ ยังมีได้กำหนดว่าควรรวมประเทศใด

ข้อเสนอของอินโดนีเซียได้ถูกตั้งข้อสังเกตว่า ยังละเลยภัยคุกคามในรูปแบบใหม่ ๆ และอาจบั่นทอนความสำคัญของอาเซียนในฐานะกลไกหลัก และสะท้อนว่า ในสายตาของอินโดนีเซีย กลไกอาเซียนยังไม่เพียงพอสำหรับจัดการปัญหาความท้าทายต่าง ๆ ต่อเสถียรภาพของภูมิภาค ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอินโดนีเซียได้ปฏิเสธ โดยให้เหตุผลว่าเป็นเสมือนการขยายตัวอย่างที่ดีจากอาเซียนออกไปและเพื่อให้เกิด synergy กับอาเซียน และจะ work through ASEAN, not impose on ASEAN และเป็นการทำ Bali Principles ที่ผู้นำ EAS รับรองเมื่อปี ค.ศ. ๒๐๑๑ มีผลในทางปฏิบัติ ทั้งนี้ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอินโดนีเซีย เคยชูประเด็นนี้เมื่อครั้งกล่าวสุนทรพจน์ที่ CSIS Indonesia Conference ที่กรุงวอชิงตัน เมื่อเดือนพฤษภาคม ๒๕๕๖ และเชื่อได้ว่ากระทรวงการต่างประเทศอินโดนีเซียจะขยายประเด็น Indo-Pacific Security Treaty ต่อไปในอีกหลาย ๆ กรอบการประชุม

นายนาจิบ ราซัค
นายกรัฐมนตรีมาเลเซีย

นางฟู หยง
Chairwoman of the Foreign Affairs
Committee, China

ภาพประกอบจาก ๑) asianews.co ๒) valueofdissent.wordpress.com ๓) news.xinhuanet.com

๒. บทบาทของมหาอำนาจ

สหรัฐฯ ยืนยันนโยบาย reengagement ว่าไม่ได้เป็นไปเพื่อปิดล้อมจีน สหรัฐฯ สนับสนุนบทบาทของอาเซียนในฐานะกลไกหลักในการรักษาเสถียรภาพของภูมิภาค และเห็นว่าจะใช้เวลาอีกนานเพื่อจัดตั้ง region-wide security mechanism แต่กลไกต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้วในภูมิภาค เป็นเหมือนผืนผ้าที่นำเศษผ้ามาต่อกัน (patchworks of quilt) เพื่อสร้างเสริมความไว้วางใจ อันจะนำมาซึ่งเสถียรภาพและการเจริญเติบโตของภูมิภาค

จีน กล่าวถึง “Chinese Dream” ซึ่งประธานาธิบดี สี จิ้นผิง กล่าวที่ National People’s Congress ครั้งที่ ๑๒ เมื่อ ๑๗ มีนาคม ๒๕๕๖ ว่า หมายถึง individual aspiration for national progress ซึ่งรวมการพัฒนาเศรษฐกิจของจีน การกระจายความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคม โดยจีนจะเพิ่มผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติต่อหัวเป็นสองเท่าให้อยู่ในลำดับ top five ของโลก จีนจะเป็นสังคมข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนเพิ่มการเข้าถึงอินเทอร์เน็ต จะปฏิรูปกฎหมายขยายการเจริญเติบโตจากเมืองสู่ภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศ และเมื่อจีนเติบโต ก็จะทำให้ภูมิภาคนี้เติบโตด้วย ผ่านกระบวนการการค้าเสรีต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น ASEAN-China FTA หรือ RCEP

รัสเซีย ให้ความสำคัญกับภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิกและอาเซียน และได้มุ่งพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีกับจีน การเยือนต่างประเทศครั้งแรกของประธานาธิบดี สี จิ้นผิง คือ รัสเซีย ความสัมพันธ์อินเดีย-รัสเซียขยายตัวมาก โดยเฉพาะการค้าสองฝ่าย ขณะนี้รัสเซียกำลังเจรจา FTA กับเวียดนามและนิวซีแลนด์ และมุ่งมั่นกับความสำเร็จของ Eurasian Economic Union ในปี ค.ศ. ๒๐๑๕ รัสเซียสนับสนุน APEC เนื่องจากเป็นเวทีที่มีผู้เข้าร่วมจากเอเชีย-แปซิฟิกมากที่สุด รัสเซียสนับสนุนสิงคโปร์ จีน เกาหลีใต้ และญี่ปุ่น ในการเข้าเป็นสมาชิก Arctic Council และสนับสนุนการที่ APEC สนับสนุนการใช้เส้นทางขนส่งทางทะเลเหนือ เพื่อลดระยะเวลาส่งสินค้าจากเอเชียไปยุโรป สำหรับใน ARF รัสเซียให้ความสำคัญกับ cyber security และรัสเซียเห็นด้วยกับการมีเอกสารหรือกลไกทางกฎหมายเพื่อสร้างเสริมเสถียรภาพในเอเชีย-แปซิฟิก แต่เป็นกระบวนการที่อาจใช้เวลา และอาจหารือเรื่องนี้ที่ East Asian Summit (EAS)

ญี่ปุ่น จะให้ความสำคัญกับอาเซียนมากขึ้น เนื่องจาก ๑) ต้องร่วมกันจัดการกับความท้าทายใหม่ ๆ ยกตัวอย่างเช่น ด้านภัยพิบัติ ประเทศอาเซียน ๕ ประเทศอยู่ใน top 15 ประเทศที่มีความเสี่ยงต่อภัยพิบัติสูงสุด ๒) การเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจโลก การเจริญเติบโตของจีนและอินเดีย และประเทศใน Indian Ocean แอฟริกาควรจะได้รับประโยชน์จากความเจริญเติบโตในเอเชีย และอาเซียนอยู่ในวิสัยที่จะเชื่อมโยงมหาสมุทรอินเดียนกับมหาสมุทรแปซิฟิก ทั้งนี้ ญี่ปุ่นประสงค์จะร่วมมือกับอาเซียนเพื่อส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศกำลังพัฒนา (South-South Cooperation) ในการใช้ระบบการณ ความรู้และเทคโนโลยีจากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไปช่วยภูมิภาคแอฟริกา

โดยญี่ปุ่นจะจัดสรรงบประมาณช่วยเหลือแอฟริกาจำนวนมาก และจะมุ่งเน้นด้านโครงสร้างพื้นฐาน โดยอาศัยความเชี่ยวชาญในด้านการเสริมสร้างทักษะทางวิชาชีพและการเกษตรจากเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ผู้แทนญี่ปุ่นถึงกับกล่าวว่า Africa is the new frontier for Japan-ASEAN cooperation.

๓. ปัญหาข้อพิพาททางดินแดน

เป็นปัญหาที่ได้รับความกล่าวถึงมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาทะเลจีนใต้และปัญหาทะเลจีนตะวันออก สำหรับปัญหาทะเลจีนตะวันออกนั้น มีการโต้เถียงกันรุนแรง วิทยากรจีนได้กล่าวโจมตีญี่ปุ่นว่าจะดำเนินนโยบายฟาสซิสต์ (Resurrection of Fascism) จากการศึกษาความพยายามที่จะแก้ไขรัฐธรรมนูญญี่ปุ่น เพื่อให้มีกำลังทหารได้ หรือจากท่าทีของรัฐบาลนายกรัฐมนตรี Abe ต่อประวัติศาสตร์ช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๒ ในขณะที่วิทยากรญี่ปุ่นพยายามชี้แจงว่า ความพยายามแก้ไขรัฐธรรมนูญ เพื่อให้มีกำลังทหาร เป็นเพียงการสะท้อนแนวคิดที่ต้องการให้ญี่ปุ่นเพิ่มบทบาทในเวทีโลกและแสดงความรับผิดชอบต่อปัญหาต่าง ๆ ของโลกได้มากขึ้น เป็นแนวโน้มของ liberal internationalism มิใช่ conservatism (กล่าวคือญี่ปุ่นต้องการเพิ่มบทบาทที่สร้างสรรค์ในเวทีโลก เช่น การร่วมรักษาสันติภาพ มิใช่เกิดจากกระแสนักรักษานิยมหรือชาตินิยม)

ปัญหาทะเลจีนใต้ ฝ่ายต่างๆ มีท่าทีที่ค่อนข้างมองในแง่ร้าย และเห็นว่าเรื่องนี้ไม่มีความคืบหน้า รวมทั้งอาจเป็นประเด็นที่ทำให้อาเซียนแตกแยก จีนเห็นว่าเจ้าหน้าที่ระดับอาวุโสได้พยายามทำงานอย่างอดทนในเรื่องนี้เพื่อให้มี DoC เมื่อปี ค.ศ. ๒๐๐๒ จีนต้องการให้เรื่องนี้กลับสู่ the right track และในการประชุม Working Group on the implementation of DoC จีนได้เน้นความร่วมมือทางทะเลภายใต้โครงการต่าง ๆ และได้จัดสรรงบประมาณสนับสนุนอาเซียนจำนวนมาก จีนย้ำทำที่หนักแน่นว่า จีนไม่อาจยอมรับอาเซียนที่รวมตัวกันเพื่อต่อต้านจีนได้

ในเรื่องทะเลจีนใต้ บรูไนฯ ซึ่งเป็นประธานอาเซียนในขณะนี้เห็นว่า คงต้องพยายามลดความตึงเครียดและเรื่องนี้เป็นปัญหาภายในภูมิภาค ที่ประเทศในภูมิภาคต้องแก้ไขกันเอง ซึ่งสอดคล้องกับท่าทีของนายกรัฐมนตรีมาเลเซีย ในขณะที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอินโดนีเซียเห็นว่าจีนและอาเซียนอยู่ในเรือลำเดียวกัน ต้องให้ทุกประเทศยึดมั่นตามเจตนารมณ์ของ DoC และจะต้องก้าวไปสู่ CoC อย่างค่อยเป็นค่อยไป อาจไม่จำเป็นต้องถึงขั้นเร่งรับรอง CoC ที่เป็นเอกสาร แต่ต้องสามารถตกลงกันในเนื้อหาประเด็นต่าง ๆ ได้ และเห็นว่าทุกประเทศจะต้องหลีกเลี่ยงการเข้ามาแทรกแซงฝ่ายเดียวซึ่งอาจกระตุ้นให้เกิดความตึงเครียดได้

มีผู้เสนอว่า อาจใช้ตัวอย่างของ JDA (Joint Development Area) ระหว่างไทยและมาเลเซีย แต่ก็มีผู้ให้ข้อคิดเห็นว่า JDA มีพื้นที่แคบกว่าและมีเพียงสองประเทศเกี่ยวข้อง ในขณะที่ทะเลจีนใต้เกี่ยวข้องกับหลายประเทศและเป็นพื้นที่ที่กว้างขวางกว่า ปัญหาจึงซับซ้อนมากกว่า นอกจากนั้น มีผู้ให้ข้อคิดเห็นว่า

การหาชื่อ CoC ควรเน้นการหามาตรการป้องกันอุบัติเหตุหรือเหตุการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ ไม่ควรเน้นการแก้ปัญหาข้อพิพาททางดินแดน

ปัญหาพิพาททางดินแดนทางทะเลระหว่างรัสเซียและญี่ปุ่น รัสเซียไม่ยอมรับการอ้างสิทธิ์ของญี่ปุ่น แต่ได้ตกลงที่จะเจรจาสันติภาพ ภายหลังจากการเยือนรัสเซียของนายกรัฐมนตรี Abe ทั้งนี้ รัสเซียเคยมีข้อพิพาทเขตแดนกับจีน แต่ได้ใช้เวลาและความอดทนที่จะร่วมกันแก้ไขปัญหาจนลุล่วง

๔. ปัญหาในคาบสมุทรเกาหลี

เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ได้กล่าวถึงกันมาก สหรัฐฯ เห็นว่าหากสหรัฐฯ และจีน ไม่สามารถร่วมกันแก้ปัญหาคาบสมุทรเกาหลีจะเป็นปัญหาใหญ่ จีนมีความสามารถและต้องมีความรับผิดชอบที่จะจัดการกับเกาหลีเหนือ ในขณะที่จีนเน้นการแก้ปัญหาโดยเน้นด้านการพัฒนาและเศรษฐกิจ และต้องสร้างความไว้วางใจทางการเมืองผ่านการเจรจา สหรัฐฯ และรัสเซียแสดงท่าทีอย่างชัดเจนว่า ไม่มีวันยอมรับให้เกาหลีเหนือเป็น nuclear state รัสเซียกล่าวว่า ปัญหาคาบสมุทรเกาหลีเป็นความห่วงกังวลสูงสุดของรัสเซีย และทุกฝ่ายต้องมีความยับยั้งชั่งใจ รัสเซียจะพยายามเต็มกำลังเพื่อรื้อฟื้น 6-party talk และสหรัฐฯ แสดงท่าทีไม่เห็นด้วย หากญี่ปุ่นจะพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์เพื่อต่อต้านเกาหลีเหนือ

๔. สันติภาพในมินดาเนา

เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่น่าสนใจในการประชุมครั้งนี้ คณะผู้เจรจาสันติภาพในมินดาเนาได้นับย้ำความสำคัญของความอดทน ในกระบวนการเจรจาซึ่งใช้เวลายาวนานหลายสิบปี และจะต้องมาจากฉันทมติของประชาชนทั้งประเทศที่จะเจรจา รัฐต้องไม่สัญญาในสิ่งที่ไม่สามารถกระทำได้และหากไม่วางใจในผู้ประสานการเจรจา (facilitator) ก็จะต้องหาผู้ที่ทุกฝ่ายวางใจได้มาแทน เพราะความไว้วางใจเป็นรากฐานสำคัญของความสำเร็จในการเจรจา

อีกแนวคิดหนึ่งที่น่าสนใจจากการประชุมคือ มีการกล่าวถึงสถานการณ์อุดมคติ กรณีจีน ญี่ปุ่น ไม่มีปัญหาระหว่างกัน และปัญหาคาบสมุทรเกาหลีหมดไป ภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิกก็จะกลายเป็นภูมิภาคที่เปี่ยมไปด้วยพลังทางเศรษฐกิจและจะเป็นภูมิภาคที่ขับเคลื่อนโลก ฟังดูดีมาก แต่ความฝันนี้คงยากที่จะเป็นจริงในสภาพการณ์ปัจจุบันหรือในอนาคตอันใกล้

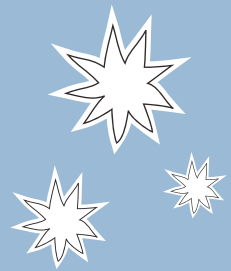
สัมมนาเสร็จแล้ว ก็พบว่าภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิกของเราแม้ช่วงนี้จะเนื้อหอม แต่ปัญหาความท้าทายต่าง ๆ ก็รออยู่ที่จะต้องได้รับการแก้ไขเต็มไปหมด ก็คงต้องทำงานแบบ business as usual ไม่ได้ ประเทศในภูมิภาคคงต้องร่วมกันกำหนดยุทธศาสตร์สำหรับภูมิภาคของเรา ให้มีทิศทางและร่วมกันจัดการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่านี้ เพื่อให้ Asia Rising เป็นไปอย่างมีพลวัต ยั่งยืน และเป็นประโยชน์ต่อประชาชนในภูมิภาคอย่างถ้วนหน้ากัน

Diplomacy คืออะไร? Diplomacy คือ Art of the possible

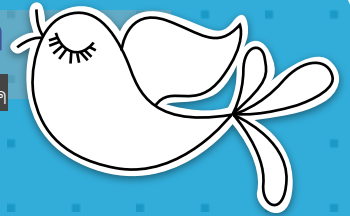
ถ้าเผื่อการเมืองระหว่างประเทศหรือนโยบายต่างประเทศของประเทศใดก็ตาม ไม่มีความยืดหยุ่น ต้นไม้มันก็จะหักเหมือนต้นตาเบบูย่าหรือต้นไม้อื่น ๆ ที่หักตามสายลมเมื่อมีพายุมา แต่มันจะไม่เหมือนต้นไม้ นโยบายต่างประเทศก็คือนโยบายของการเลือก option ที่ดีที่สุด เราจะต้องดู scenario มันจะออกมาในรูปแบบไหนบ้าง เพราะแต่ละ scenario ที่ออกมานั้นเราจะต้องมี option ที่ถูกต้อง เราจะต้องมีทางเลือกที่เราจะไม่ส่งตัวเองเข้าไปอยู่ในมุมอับที่ออกมาไม่ได้ เราจะต้องเป็นเหมือนอย่างนักมวย ถ้าเผื่อเราเข้าไปอยู่ในมุมอับแล้ว เราจะต้องหาทางออกจากมุมอับมาให้ได้.... ความยืดหยุ่นคือการรู้ข้อเท็จจริงที่แน่นอนการแสวงหาข้อเท็จจริงที่ถูกต้อง ความยืดหยุ่นคือเราจะทำอย่างไรกับข้อเท็จจริงในลักษณะนี้หรือข้อเท็จจริงในลักษณะนั้น

นายอานันท์ ปันยารชุน กล่าวเมื่อปี ๒๕๓๘
ในการสัมมนาวิชาการเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับ
เวียดนามในทศวรรษปัจจุบันและสู่ความร่วมมือในอนาคต

Book Review : ยอดเชฟครัวท่านทูต

กาญจนา ภัทรโชค

Thinking Hat ฉบับนี้ ขอแนะนำหนังสือการ์ตูนชุดยอดเชฟครัวท่านทูต มีทั้งหมด ๒๕ เล่มด้วยกัน เขียนโดยมิซึรุ นิชิมูระ วาดโดย ฮิโรชิ คาวาซุมิ แปลและจัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์สยามอินเตอร์คอมิกส์ เป็นหนังสือการ์ตูนที่เขียนให้ผู้ใหญ่อ่านมากกว่าให้เด็กอ่าน โดยเฉพาะถ้าอยู่ในแวดวงวงการทูตการต่างประเทศ อ่านแล้วจะสนุกและทิ้งมากกว่าเขาช่างคิดช่างเขียนเรื่องที่เป็นสาระให้อ่านสนุกได้ความรู้ และมีอรรถรส

เนื้อเรื่องกล่าวถึงพ่อครัวอาหารฝรั่งเศสชาวญี่ปุ่นชื่อโอซาวาโก อายุ ๒๘ ปี ลาออกจากงานผู้ช่วยพ่อครัวใหญ่ในโรงแรมหรูกลางกรุงโตเกียวไปเป็นพ่อครัวประจำทำเนียบทูตญี่ปุ่นประจำประเทศเวียดนาม โกมีความซื่อสัตย์ต่อวิชาชีพ รักในการทำอาหารและใช้อาหารเป็นเครื่องมือสื่อใจให้ใกล้ชิด สร้างความเข้าใจ ประสานความสัมพันธ์ที่แตกร้าง ระหว่าง คนต่างเชื้อชาติที่มีรอยแผลทางประวัติศาสตร์

ผู้เขียนเรื่องนี้ฉลาดที่จะผูกเรื่องโดยอ้างอิงความจริงทางประวัติศาสตร์ เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับสหรัฐฯ จีนกับญี่ปุ่น ญี่ปุ่นกับประเทศในแอฟริกา ญี่ปุ่นกับเวียดนาม ญี่ปุ่นกับไทย และกับฟิลิปปินส์ ความปรารถนาของญี่ปุ่นที่จะเข้าเป็นสมาชิกถาวรของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ ตลอดจนวิธีการหาเสียงของญี่ปุ่น อดีตของญี่ปุ่นในสงครามโลกครั้งที่สอง การให้ความช่วยเหลือของญี่ปุ่นต่อประเทศด้อยพัฒนาและกำลังพัฒนา เป็นต้น เนื้อเรื่องกล่าวถึงค่านิยมและเทคนิคทางการทูตต่าง ๆ เช่น เทคนิคการเจรจา ความละเอียดในการจัดงานเลี้ยงและงานพิธีต่าง ๆ การทำความรู้จักเรียนรู้วัฒนธรรมและคนท้องถิ่นของประเทศที่นักการทูตไปประจำการ การเคารพและยอมรับในความแตกต่างและความหลากหลาย เรื่องที่พาดพิงถึงไทยก็มีเช่น การสมัครเป็นเลขาธิการสหประชาชาติ อาหารไทย เช่น ส้มตำมะละกอไก่ย่าง ในเรื่องเชฟโกได้เดินทางมาเมืองไทยด้วย ได้เพื่อนคนไทยเป็นเจ้าของที่ที่เป็นเลขาของสถานทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทย ในเรื่องมีกล่าวถึงรองนายกรัฐมนตรีท่านหนึ่งของไทยด้วยแต่บุคลิกที่กล่าวถึงเป็นตัวละครสมมติมากกว่าที่จะตรงกับตัวตนจริง ๆ ของท่านผู้นั้น

เรื่องนี้คนเขียนเป็นพ่อครัวจริง ๆ บรรยายถึงอาหารแต่ละจานชวนน้ำลายหกมาก ควรหลีกเลี่ยงการอ่านตอนกลางคืนเพราะอ่านแล้วจะหิว เคยเอาหนังสือการ์ตูนเรื่องนี้ให้เชฟคนไทยดู เพื่อเสนอแนะให้เขาเขียนบ้าง เขามีมุมมองแบบเชฟมาก บอกว่าน่าจะเป็นการ์ตูนสี่แทนที่จะเป็นขาวดำ เพราะอาหารทุกงานจะได้ดูน่ากิน

การ์ตูนเรื่องนี้ไม่มีวางขายแล้วตามร้านหนังสือ น่าจะลองหาดูได้จากร้านหนังสือมือสองหรือผ่านทางเว็บไซต์ สำหรับเพื่อนข้าราชการในกระทรวงการต่างประเทศ หากสนใจ ลองมาเยี่ยมอ่านได้ที่กองบรรณาธิการ Thinking Hat ค่ะ

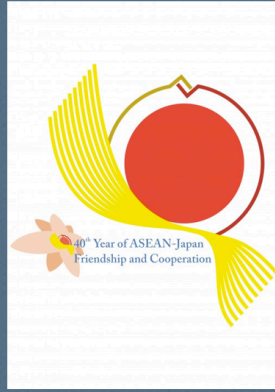
ตัวอย่างจากยอดเชฟครัวท่านทูต

"บนโต๊ะอาหารทุกอย่างล้วนมีความหมาย ทั้งลำดับเก้าอี้ ที่นั่ง รายละเอียดของเมนู คุณสมบัติของไวน์ ทุกอย่างล้วนเป็นผลสืบเนื่องจากการตรึกตรองอย่างมีระเบียบแบบแผน"

"สิ่งที่สำคัญที่สุดสำหรับนักการทูตก็คือ การยึดมั่นในอุดมการณ์อย่างเหนียวแน่น"

"ผมว่าการที่เรายอมรับในส่วนของประเทศอื่นอย่างไม่ขึ้นชื่อกับข้านั้นสำคัญพอ ๆ กับจิตใจที่รักชาตินะครับ"

"การดำเนินนโยบายต่างประเทศคือการว่ากันด้วยความสัมพันธ์ระหว่างคน ฉะนั้นเรื่องการลอบบี้ก็กับการเจรจาด้วยความจริงใจ อันเป็นกิจวัตรจึงเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด"

แนะนำกระทรวงการต่างประเทศและนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่น

ฉลองขวัญ ภาวราษฎร์ ศรมี

การต่างประเทศถือได้ว่าเป็นเรื่องที่สำคัญสำหรับญี่ปุ่น เนื่องจากผลประโยชน์ส่วนใหญ่ของญี่ปุ่นอยู่ในต่างประเทศ หนึ่งในตัวชี้วัดสำคัญคือการที่บริษัทญี่ปุ่นส่วนใหญ่ล้วนแล้วแต่มาตั้งฐานการผลิตในต่างประเทศ รวมทั้งในภูมิภาคอาเซียนและประเทศไทยด้วย นอกจากนี้ ความเป็นหนึ่งในมหาอำนาจในระดับภูมิภาคและระดับโลก โดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจ ส่งผลให้ญี่ปุ่นพยายามที่จะมีบทบาทในเวทีระหว่างประเทศเสมอมา กระทรวงการต่างประเทศของญี่ปุ่นในฐานะที่เป็นหน่วยงานหลักด้านการต่างประเทศ จึงมีบทบาทที่สำคัญอย่างยิ่ง ในบทความนี้ ผู้เขียนจะขอเล่าเรื่องกระทรวงการต่างประเทศของญี่ปุ่น ทั้งในส่วนของโครงสร้าง นโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่น และแง่มุมที่น่าสนใจอื่น ๆ ตามที่ได้รับฟังมาจากการเข้าร่วมโครงการนำข้าราชการแรกเข้าของกระทรวงการต่างประเทศไปศึกษาดูงานที่กระทรวงการต่างประเทศของญี่ปุ่น ระหว่างวันที่ ๑๓-๑๔ พฤษภาคม ๒๕๕๖ ที่ผ่านมา

โครงสร้างของกระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่น

กระทรวงการต่างประเทศของญี่ปุ่น มีข้าราชการกว่า ๕,๗๐๐ คน (รวมทั้งในและต่างประเทศ) การแบ่งโครงสร้างภายในกระทรวงมีทั้งกลุ่มบริหาร กลุ่มภูมิภาค และกลุ่มภารกิจ (ด้านนโยบายต่างประเทศ ด้านเศรษฐกิจ ความร่วมมือระหว่างประเทศ กฎหมายระหว่างประเทศ การกงสุล และข่าวกรอง) ความน่าสนใจของกระทรวงการต่างประเทศของญี่ปุ่นอยู่ที่

การมีหน่วยงานใหม่ ๆ เกิดขึ้นบ่อยครั้งเพื่อรองรับประเด็นใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น โดยล่าสุด ได้มีการจัดตั้ง Space Policy Division ในสำนักนโยบายและแผน เพื่อรับมือกับประเด็นความมั่นคงในอวกาศ และการความก้าวหน้าทางวิทยาการ รวมทั้งการจัดตั้ง Hague Convention Division ในสำนักนโยบายและแผน ภายหลังจากที่ญี่ปุ่นให้สัตยาบันใน Child Abduction Treaty นอกจากสำนักงานใหญ่ในญี่ปุ่นแล้ว ยังมีสถานเอกอัครราชทูต สถานกงสุลใหญ่ และคณะผู้แทนถาวร รวมทั้งสิ้น ๒๐๓ แห่ง โดยในปีนี้ กระทรวงการต่างประเทศของญี่ปุ่นมีแผนจะเปิดสถานทูตเพิ่มเติมที่ประเทศซูดานใต้ เพื่อรองรับปฏิบัติการรักษาสันติภาพ และตอกย้ำความสัมพันธ์กับภูมิภาคแอฟริกา

นโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่น

นายฟูมิโอะ คิชิดะ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศคนใหม่ของรัฐบาลนายชินโซ อาเบะ ได้แถลงนโยบายต่างประเทศต่อสภาไดเอทเมื่อวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖ ที่ผ่านมา โดยเน้นว่า นโยบายต่างประเทศจะมุ่งเน้น ๓ เสาหลัก ได้แก่ ความสัมพันธ์กับสหรัฐฯ ความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน และนโยบายการทูตด้านเศรษฐกิจ

- **ความสัมพันธ์กับสหรัฐฯ** ถือเป็นเสาหลัก (linchpin) ของนโยบายต่างประเทศและความมั่นคงของญี่ปุ่น และเป็นปัจจัยสำคัญในการรับมือกับภัยคุกคามในระดับภูมิภาคและระดับโลก ดังนั้น รัฐบาลอาเบะจึงมุ่งเน้นที่จะกระชับความสัมพันธ์กับสหรัฐฯ เพื่อสร้างเสถียรภาพและความมั่นคงในโลก

- **ความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน** ญี่ปุ่นสนับสนุนการมีสันติภาพและความมั่นคงในภูมิภาคบนพื้นฐานของการเคารพกฎกติกา โดยพยายามที่จะคลี่คลายวิกฤตคาบสมุทรเกาหลี หาสมดุลระหว่างการรักษาค่าผลประโยชน์ร่วมกันกับการคลี่คลายปัญหาทางดินแดนที่ยังมีข้อพิพาทอยู่ทั้งกับจีน เกาหลีใต้ และรัสเซีย กระชับความสัมพันธ์กับอาเซียน ซึ่งญี่ปุ่นจะใช้โอกาสครบรอบ ๔๐ ปี ความสัมพันธ์ญี่ปุ่น-อาเซียน ในการกระชับความร่วมมือในด้านต่าง ๆ กับอาเซียน เช่น การฝึกซ้อมบรรเทาภัยพิบัติ และการรับมือกับความมั่นคงรูปแบบใหม่ (Non-traditional security) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรอบพหุภาคี

ภาพประกอบจาก ๑) english.cntv.cn ๒) mofa.go.jp ๓) scmp.com

ทั้ง EAS และ ARF รวมถึงการสนับสนุนการพัฒนาในเมียนมาร์ และการเพิ่มประสิทธิภาพของสำนักเลขาธิการอาเซียน

- **นโยบายการทูตด้านเศรษฐกิจ** นโยบายด้านการทูตของญี่ปุ่นมีวัตถุประสงค์หลักในการฟื้นฟูเศรษฐกิจภายในประเทศ เพื่อช่วยให้ญี่ปุ่นสามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาของโลกได้มากขึ้น โดยญี่ปุ่นจะขยายการส่งออก และส่งเสริมการมีสภาพแวดล้อมที่ล้าสมัยที่จะช่วยสนับสนุนการลงทุนของบริษัทญี่ปุ่นในต่างประเทศ รวมทั้งกระชับความสัมพันธ์ในส่วนทางเศรษฐกิจทั้งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เอเชีย-แปซิฟิก และยุโรป โดยรัฐบาลอาเบะได้ประกาศที่จะเข้าร่วมการเจรจา Trans-Pacific Partnership (TPP) นอกจากนี้ ญี่ปุ่นสนับสนุนการพัฒนาและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ระหว่างประเทศในกรอบต่าง ๆ เช่น APEC, WTO G8 และ G20 เป็นต้น

นอกจากทั้ง ๓ เสาหลักข้างต้นแล้ว ประเด็นอื่น ๆ ที่ญี่ปุ่นให้ความสำคัญ ได้แก่ การเพิ่มประสิทธิภาพในการปกป้องคุ้มครองคนญี่ปุ่นในต่างประเทศ ซึ่งสืบเนื่องมาจากการเกิดวิกฤตตัวประกันในแอลจีเรีย การรับมือกับประเด็นปัญหาระดับโลกต่าง ๆ (เช่น การไม่แพร่ขยายอาวุธนิวเคลียร์ ความปลอดภัยของนิวเคลียร์ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การปฏิบัติการรักษาสันติภาพ การให้ความช่วยเหลือ การปฏิรูปองค์การสหประชาชาติ และด้านสิทธิมนุษยชน เป็นต้น) และการเพิ่มขีดความสามารถด้านการทูตเพื่อเพิ่มบทบาทของญี่ปุ่นในเวทีระหว่างประเทศ

นโยบายการทูตสาธารณะ

โดยที่งานด้านการต่างประเทศขยายขอบเขตและครอบคลุมประเด็นที่หลากหลายมากขึ้น รวมทั้งการที่มีจำนวนของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพิ่มมากขึ้น การดำเนินงานด้านการต่างประเทศต้องมาพร้อมกับความรับผิดชอบ การสร้างความเข้าใจกับประชาชนภายในประเทศจึงเป็นภารกิจที่สำคัญ โดยนอกเหนือจากการเข้าไปชี้แจงที่สภาไดเอทอยู่บ่อยครั้ง กระทรวงการต่างประเทศได้พยายามดำเนินนโยบายการทูตสาธารณะ (public diplomacy) ภายในประเทศ โดยริเริ่มโครงการใหม่ ๆ อาทิ การเยี่ยมชมโรงเรียนและมหาวิทยาลัยในต่างจังหวัด เพื่อบอกเล่าถึงการดำเนินงานด้านการต่างประเทศ และนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่น รวมทั้งเพิ่มการหารือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายในประเทศมากขึ้น เพื่อลบข้อครหาที่ว่ากระทรวงการต่างประเทศมักจะมองไปที่คนต่างชาติ

การบูรณาการการทำงานด้านการต่างประเทศ

จุดเด่นหลักประการหนึ่งของการดำเนินงานด้านการต่างประเทศของญี่ปุ่นคือ การที่ทุกหน่วยงาน ทั้งภาครัฐและเอกชน ดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งเกิดขึ้นมาจากการบูรณาการในการทำงาน ซึ่งตัวอย่างสำคัญคือ การดำเนินนโยบายการทูตสาธารณะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการส่งเสริมภาพลักษณ์และค่านิยมญี่ปุ่นในต่างประเทศ

การบูรณาการเกิดขึ้นได้ด้วยปัจจัยสำคัญ ๓ ประการคือ (๑) **ข้อจำกัดด้านงบประมาณ** ทำให้หน่วยงานต่าง ๆ หันมาบูรณาการการทำงานเพื่อลดความซ้ำซ้อนของภารกิจ นอกจากนี้ การบูรณาการยังทำให้การดำเนินงานเกิดประสิทธิภาพสูงสุด เนื่องจากแต่ละหน่วยงานจะทำงานในส่วนที่ตนมีความเชี่ยวชาญ เช่น กระทรวงการต่างประเทศของญี่ปุ่น จะมีส่วนที่สนับสนุนการดำเนินงานของหน่วยงานต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับแต่ละประเทศ เครือข่าย และทักษะในการเจรจาต่อรอง (๒) **การมีผู้นำที่เข้มแข็ง** โดยจะมีผู้แทนจากสำนักงานเลขาธิการนายกรัฐมนตรีเป็นประธานในการประชุมร่วมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดนโยบายและทิศทางร่วมกัน (๓) **ภาวะเศรษฐกิจถดถอย** ทำให้ภาคเอกชนหันมาพึ่งพาและขอรับความช่วยเหลือจากรัฐบาลมากขึ้น จึงยอมร่วมมือกับรัฐบาลมากกว่าสมัยก่อน

นอกจากนี้ การบูรณาการการทำงานยังช่วยลดการวิพากษ์วิจารณ์จากภาคประชาชน เนื่องจากทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น ในขณะที่ยังสามารถช่วยประหยัดงบประมาณของประเทศ ทั้งนี้ ญี่ปุ่นมีแผนที่จะจัดตั้ง National Security Council เช่นเดียวกับของสหรัฐฯ เพื่อบูรณาการการทำงานและนโยบายด้านความมั่นคงอีกด้วย

จุดเด่นของญี่ปุ่นทั้งในเรื่องความรวดเร็วในการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน และการบูรณาการการทำงาน ซึ่งส่งผลให้การดำเนินนโยบายต่าง ๆ ของญี่ปุ่นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายได้โดยง่าย เป็นแบบอย่างที่เป็นประโยชน์แก่ประเทศไทยอย่างยิ่ง

คณะผู้จัดทำ

นางกาญจนา ภัทรโชค ผู้อำนวยการสำนักนโยบายและแผน
นางสาวชลธิชา วิญญูนาวรรณ นักการทูตชำนาญการ
นางสาวอวันดา อมตวิวัฒน์ นักการทูตปฏิบัติการ
นางสาวฉลองขวัญ ถาวรยศม์ นักการทูตปฏิบัติการ

ชี้แนะ/ ส่งข่าวและบทความ/ ติดต่อเรา

สำนักนโยบายและแผน กระทรวงการต่างประเทศ
โทรศัพท์ ๐ ๒๒๐๓ ๕๐๐๐, ๐ ๒๖๔๔ ๖๘๒๒
โทรสาร ๐ ๒๖๔๓ ๕๒๖๔
E-mail policy.mfa@gmail.com
Portal <http://www.mfa.go.th/policy>